

ნაჯიბ მაჰფუზის რომანი „ჩვენი უბნის შვილები“

და მისი ქართული თარგმანი

ჩვენში არაბულიდან ქართულად თარგმნის მნიშვნელოვანი ტრადიცია არსებობს. ბოლო დროს მთარგმნელობითი საქმიანობა განსაკუთრებით გამოცოცხლდა. კლასიკურ ნიმუშებთან ერთად სულ უფრო ხშირად ითარგმნება თანამედროვე ნაწარმოებები. 2014 წელს ეგვიპტელი ნობელიანტი მწერლის ნაჯიბ მაჰფუზის (1911-2006) რომანი „ჩვენი უბნის შვილები“ გამოვიდა. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორის, არაბისტიკის მაია ანდრონიკაშვილის მიერ ორიგინალიდან შესანიშნავად შესრულებული თარგმანი გიორგი ლობჯანიძის რედაქტორობითა და წინასიტყვაობით გამომცემლობა „სიესტამ“ გამოსცა. ეს წიგნი ჩვენი მწერლობის ნამდვილ შენაძენად იქცა.

სანამ უშუალოდ ნაწარმოებსა და მის თარგმანს შევეხებოდეთ, უნდა აღვნიშნოთ მაჰფუზის განსაკუთრებული როლი არა მარტო არაბული პროზის, კერძოდ კი, რომანის განვითარებაში, არამედ თანამედროვე არაბული მწერლობით მსოფლიოს დაინტერესების საქმეში. მართალია, 1988 წლამდეც, სანამ მაჰფუზი ნობელის პრემიას მიიღებდა, არაბული ლიტერატურა ითარგმნებოდა ევროპულ ენებზე, მაგრამ ამ ფაქტის შემდეგ სულ სხვა თვალთ შეხედეს თანამედროვე არაბულ ფიქტიურ პროზას. უკვე აღარ იგრძნობოდა ინტერესი აღმოსავლეთისადმი, მხოლოდ როგორც რეგიონისადმი. უფრო მეტად შეფასდა და დაფასდა ლიტერატურულ ნაწარმოებთა მხატვრული ღირებულება და, ბუნებრივია, პირველ რიგში სწორედ მაჰფუზის ქმნილებები ითარგმნა არაერთ ენაზე. ქართულად ცალკეული ნოველების თარგმანთა გვერდით მისი სამი რომანის („როდოპისი“, „მირამარი“ და „ჩვენი უბნის შვილები“) თარგმანი მოგვეპოვება, რასაც მ. ანდრონიკაშვილს უნდა ვუმაღლოდეთ.

გ. ლობჯანიძე თავის წინასიტყვაობაში „მეოთხე პირამიდა“ სამართლიანად შენიშნავს, რომ მაჰფუზს ნობელის პრემიის მიღებამდე უკვე ბევრი რამის გაკეთება მოესწრო და მისი არაერთი ნაწარმოების ეკრანიზაციის წყალობით საკუთარ ქვეყანაშიც არ აკლდა აღიარება.¹ თუმცა 33 რომანის, ნოველათა 13 კრებულის, 50-ზე მეტი მოთხრობისა და 300-მდე წერილის ავტორს ჰქონდა ერთი ნაწარმოები, რომელიც დაწერიდან პირველად მხოლოდ 8 წლის შემდეგ გამოიცა სრული სახით ბეირუტში, და მეორედ მხოლოდ 37 წლის შემდეგ – მის მშობლიურ კაიროში. 2006 წლის თებერვალში ეგვიპტეში ჩასულ გ. ლობჯანიძეს დიდი წვალეების შემდეგ ბუკინისტებთან მოუხდა ამ წიგნის შექმნა, რადგან, როგორც ჩანს, ეგვიპტურ საზოგადოებაში „აულად ჰარათინა“² კანონიკურად აღიარებული ჯერ კიდევ არ იყო. „მკრეხელური რომანის“ გარშემო 1959 წელს დაწყებული დავა 2006 წლის აგვისტოში დასრულდა. მწერლის მიმართ წაყენებული მთავარი პრეტენზია გახლდათ ის, რომ ისლამის მიერ აღიარებული წმინდანები მას ბრუტალურ, უხეშ პირებად ჰყავდა გამოყვანილი. ამ აზრის მომხრეთა მთავარი შეცდომა რომანის ალევორიული ხასიათის არგათვალისწინება იყო.

„ჩვენი უბნის შვილები“ არ გახლავთ ტიპური ისტორიული რომანი, კონკრეტული ადამიანების ღვაწლს რომ წარმოაჩენს. ეს უფრო კაცობრიობის სულიერი ისტორიაა, რომელშიც თითქოს ცნობილი რელიგიური პირების ტრანსპლანტაცია ხდება. მათთვის შერქმეული სახელებიც ალევორიაა. წიგნი შედგება შესავლისა და ხუთი თავისაგან. ესენია: *ადჰამი, ჯაბალი, რიფაყა, კასემი* და *არაფა*. ადჰამი (არაბ. *შავტუხა*) ბიბლიური ადამია, ჯაბალი (არაბ. *მთა*) – მოსე, რიფაყა (არაბ. *გულმონყალეზა, სიკეთე*) – იესო, კასემი (არაბ. *ის, ვინც იფიცებს*) – მუჰამადი. ამ გამორჩეული პიროვნებების მიმდევრები, შესაბამისად, იუდაიზმის, ქრისტიანობისა და ისლამის მიმდევრებს განასახიერებენ, ბოლო თავის გმირი არაფა (არაბ. *ცოდნა*) კი მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ალევორიული სახეა. ყველაზე ვრცელი თავი კასემს (resp. მუჰამადს) ეთმობა. ხუთივე თავში ფაქტობრივად ერთი და იგივე ამბავი მეორდება — ღვთისაგან მივიწყებულ ხალხში გმირი-მშველელი

¹ ნაჯიბ მაჰფუზი, *ჩვენი უბნის შვილები* (თბილისი, 2014), 16.

² რომანის „ჩვენი უბნის შვილები“ არაბული სახელწოდება

ჩნდება, რომელიც სამართლიანობის აღსადგენად სოციალურ თუ პოლიტიკურ ინსტიტუციებს უპირისპირდება. ერთ ნაწარმოებში თავმოყრილი ერთმანეთისგან შინაარსის თვალსაზრისით დამოუკიდებელი ისტორიები ერთი დიდი ქაოსი იქნებოდა, რომ არა რომანის მკაცრი სტრუქტურა. შუასაუკუნეების ნაწარმოებების მსგავსად აქაც სიუჟეტის გამეორების ხერხია გამოყენებული. ერთი შეხედვით, ერთმანეთთან დაუკავშირებელი მასალა კონტროლს ექვემდებარება, გამეორების ეფექტი კი იმდენად ძლიერია, რომ მკითხველი ბოლო თავის გმირისგანაც იმავს მოელის, რაც წინა თავების გმირებმა ჩაიდინეს, თუმცა არაფა სულიერი მოღვაწეებით ღრმა პიროვნება არ აღმოჩნდება... მსგავსი ამბების კითხვა ჩვენს ეპოქაში თითქოს მომაბეზრებელი რამ უნდა ყოფილიყო, მაგრამ დახელოვნებული მწერალი მონოტონურობის საფრთხეს ოსტატურად იცილებს თავიდან. თხრობა საოცრად დინამიურია.

„ჩვენი უბნის შვილები“ პირველი ნაწყვეტი ყოველდღიურ გაზეთ „ალ-აჰრამში“ 1959 წლის 21 სექტემბერს გამოჩნდა, თუმცა იმავე წლის დეკემბერში ნაწარმოების ბეჭდვა შეწყდა. საზოგადოებამ ვერ მიიღო ალეგორიული სტილის რომანი, რაც ეგვიპტურ მწერლობაში სიახლე გახლდათ. გასული საუკუნის ორმოცდაათიან წლებში რეალიზმმა თავისი განვითარების მწვერვალს მიაღწია. მაჰფუზი რეალისტურ ნაწარმოებებს ქმნიდა (გავისხენოთ თუნდაც მისი ცნობილი ტრილოგია (1950). 1952 წლის რევოლუციისა და შვიდწლიანი პაუზის შემდეგ „ჩვენი უბნის შვილები“ გამოჩნდა მიუთითებდა იმაზე, რომ რომანისტი, რომელიც ამ ხნის განმავლობაში სცენარების წერით იყო დაკავებული, რომანის ჟანრს დაუბრუნდა, თან შეეცადა, მასში გარკვეული სიახლეც შეეტანა. შედეგად მივიღეთ საეტაპო მნიშვნელობის ნაწარმოები, რომლის ინოვაციურობაც არაერთგვაროვნად შეფასდა.

არის მოსაზრება, რომ მოქმედება რომანში მე-19 საუკუნის კაიროში ვითარდება.³ მართალია, ტექსტში დრო არსად არის დაკონკრეტებული, მაგრამ რაკი ბოლო თავის გმირი – არაფა მეცნიერების ეპოქის შვილია, ხოლო ავტორი ყავახანაში კანტიკუნტად შემორჩენილ მთქმელთაგან მოსმენილ ამბებს იწერს, შეიძლება ასეც ვივარაუდოთ. შესავალში ის წერს: „ჩვენი ქუჩის ისტორიას გიამბობთ, უფრო სწორად მის ლეგენდებს. ისიც უნდა ითქვას, რომ მე თვითონ მხოლოდ უკანასკნელი დროის თვითმხილველი ვარ...“⁴ რაც შეეხება მოქმედების ადგილს, ისიც რეალურად არსებულია — მუკატამის მთის მიდამოები, თუმცა კონკრეტულ დროსა და ადგილს რომანში მნიშვნელობა არ ენიჭება. „ჩვენს უბანში“ ზოგადად ამქვეყნიური სამყარო იგულისხმება და არა მხოლოდ ეგვიპტე. მეორე მხრივ, ამგვარი უნივერსალობის მიუხედავად, იგრძნობა, რომ ნაწარმოებში სწორედ ეგვიპტის მცხოვრებნი არიან აღწერილნი, ის ადგილობრივი ხალხი, რომელიც თითქოს არც იცვლება დროსთან ერთად. ამაში არის კიდევ „ჩვენი უბნის შვილები“ ერთგვარი ხიბლი – ის ზოგადსაკაცობრიო თემებს ეხება, მაგრამ მაინც ძალიან ეგვიპტურია. თითქოს მაჰფუზი კაიროს იმ ძველი უბნიდან აკვირდება სამყაროს, სადაც თვითონ დაიბადა და გაიზარდა.

ამბავი დიდ, განყენებულ, გაღავანშემორტყმულ სახლში იწყება, რომელსაც მშვენიერი ბაღი აკრავს. აქ კეთილსურნელება, სიმშვიდე და სილამაზე გამეფებულია. ეს ადგილი სამოთხის ალეგორიული სახეა, სახლის მკვიდრი ჯაბალავი კი — მამა ღმერთისა. თავად მაჰფუზი უარყოფს ამ აზრს და აზუსტებს, რომ ჯაბალავი უფრო ღმერთის იდეის განსახიერებაა, რადგან არ შეიძლება ღმერთი რაიმე კონკრეტული სახით გამოხატო. ბუნებრივია, ავტორთან დაპირისპირებულმა ეგვიპტის რელიგიურ საქმეთა კოლეგიამ, რომელმაც რომანი „ღვთის ბუნების მიმართ მკრეხელობად“ შეაფასა, ვერ აღიქვა, რომ ჯაბალავის სახე მხოლოდ ალეგორიაა, რომ ღმერთს არ შეიძლება ცოლები ჰყავდეს და ა.შ.

ჯაბალავის სახლში იშვიათი წესრიგი სუფევს – ყველა მამას ემორჩილება. ასე გრძელდება მანამ, სანამ ამპარტავნების ცოდვა არ შეაღწევს სამოთხის მკვიდრთა ცნობიერებაში. პირველი, ვისაც ჯაბალავის სახლის დატოვება უხდება, ამპარტავნების ცოდვით ძლეული უფროსი ვაჟი იდრისია – პირველი დაცემული ანგელოზის — სატანის (არაბ. *იბლისი*) განსახიერება. მეორე არის ადჰამი, რომელიც მამამ განსაკუთრებით შეიყვარა. მან კი დიდი შეცდომა დაუშვა, როცა საიდუმლო წიგნში ჩახედვა მოინდომა. ამ საბედისწერო შეცდომის დაშვებაში ადჰამის ცოლ უმაიმასაც (არაბ. *დედიკო*) შეაქვს წვლილი. ის ბიბლიურ ევას განსახიერებს. მამის წიგნი კი არის არა წმ. წიგნის

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Children_of_Gebelawi

⁴ ნაჯიბ მაჰფუზი, *ჩვენი უბნის შვილები* (თბილისი, 2014), 27.

სიმბოლო, როგორც ზოგიერთები განმარტავენ,⁵ არამედ აკრძალული ხილის ალეგორია. ადჰამმა და უმაიმამ ვერ შეძლეს მამის მიერ დაწესებული ერთადერთი აკრძალვა არ დაერღვიათ. მათ ყველაფერი ჰქონდათ, მაგრამ ყველაფერი ამ ერთი შეცდომის გამო დაკარგეს, რაშიც დიდი როლი იდრისმა (სატანამ) შეასრულა.

ედემის ბაღში განმარტოებულ ადამიანს ფიქრის დრო აქვს, ყოველდღიურ საზრუნავში არ არის ჩაფლული. ადჰამი, რომელსაც სამოთხის დატოვება უწევს, სიმნრიტა და ოფლისღვრით იწყებს ლუკმა-პურის შოვნას, თუმცა თავადაც ამპარტავანია. უნდა, ისევე ბატონკაცურად გრძნობდეს თავს. მამის სასჯელს სიმდაბლით ვერ ღებულობს. იმას კი არ ამბობს, ისე დავაშავე, უარესის ღირსი ვიყავიო, სულ ელოდება, რომ მამა მას სამოთხეში დააბრუნებს, თან ნუნუნებს და ბუზღუნებს: „ლუკმა-პურისთვის შრომა წყევლაა. ბაღში იყო ნამდვილი ცხოვრება — სხვა საქმე არ მქონდა სალამურზე დაკვირისა და ვარსკვლავების ჭვრეტის გარდა. დღეს მხოლოდ ცხოველი ვარ... დღიური ლუკმისთვის შრომა — ეს ხომ წყევლაზე უარესია.“⁶ სიამაყე დაცემული, სამოთხიდან გამოდევნილი ადამიანის მთავარ ცოდვად რჩება. მთელი ცხოვრება ადჰამი დაკარგულ სამოთხეს მისტირის. ბოლოს მას ჯაბალავი გამოეცხადება და მხოლოდ სიკვდილის წინ შეინყალებს. „ჩემს წინააღმდეგ იდრისს შეეკარი?!“⁷ — მამის ეს საყვედური სულ ახსოვს ადჰამს, რომელსაც სამოთხიდან განდევნის შემდეგაც იდრისი მუდამ თან სდევს, არ ასვენებს. იდრისს სახეცვლილება შეუძლია ნამდვილი სატანასავით. ყოველთვის ბოროტმოქმედის ან ლოთის სახით როდი ჩნდება?! ის შესანიშნავი ფსიქოლოგია. იცის კაცის სისუსტეები და ყველა ხერხს ხმარობს მის შესაცდენად.

ადჰამის შვილები არიან კადრი (არაბ. *რაოდენობა, ზომა*) ანუ კაენი და ჰუმამი (არაბ. *დიდსულოვანი*), რომელიც ბიბლიურ აბელს განასახიერებს. კადრი პირველი კაცისმკვლელია, თუმცა მისი და ჰინდის (იდრისის ქალიშვილის) შთამომავლობა ისევე გააგრძელებს ამქვეყნად ცხოვრებას, როგორც ადჰამის სხვა უფრო ღირსეულ თუ ნაკლებად ცოდვილ შვილთა შვილები. ჰუმამი, ღვთისთვის სათნო ადამიანი, რომელსაც ჯაბალავი თავის სახლში, ედემის ბაღში საცხოვრებლადაც კი ეპატიჟება, ამქვეყნად პირველი უდანაშაულო მსხვერპლი ხდება. სამოთხიდან დევნილთა შორის უსამართლობაა გაბატონებული. თუმცა დროდადრო ჩნდებიან ადამიანები, რომლებიც ცდილობენ ქვეყნად ისეთივე მშვიდობა დაამყარონ, როგორც პაპისეულ სახლში იყო. მათთვის ფიქრისა და ამქვეყნიური სიბინძურისგან განმარტოების ადგილი მუკატამის უდაბნოა, რომელიც „უბანს“ (სააქაო ყოფას) ესაზღვრება. იქ თითქოს ჰაერიც უფრო სუფთაა და გონებაც — უფრო გახსნილი. თუმცა სულიერი მოღვაწეების მცდელობა ყოველთვის დროებით ნაყოფს იღებს, რადგან ადამიანები სამოთხიდან ერთხელ და სამუდამოდ განიდევნენ და ყოველგვარი მცდელობა ამქვეყნად სამოთხის დამყარებისა მარცხით მთავრდება. მაინც რატომ გამოარჩია ღმერთმა ეს მოღვაწენი? მაინცდამაინც მათ რატომ გამოეცხადა? იქნებ მათში შესაბამისი მზაობა დაინახა...

ღვთის პირველი რჩეული არის ჯაბალი, რომელსაც არა მარტო ახსოვს დიდი პაპა, არამედ სიახლოვესაც გრძნობს მასთან. რომანის თანახმად, ჯაბალი ამქვეყნად პირველია, ვინც ჩაგვრის წინააღმდეგ აჯანყდა და ვისაც ჯაბალავისთან შეხვედრის პატივი ერგო. „ჯაბალი ხშირად ახსენებდა თავის საგვარეულოს ჯაბალავის მცნებას — გამოეჩინათ ძალა, სიმტკიცე და შეუპოვრობა განსაცდელის ჟამს.“⁸ ჯაბალს აქვს გამორჩეული რწმენა და განუწყვეტილად ახსენებს თავის ხალხს — ჰამდანებს, რომ ჯაბალავი მათ მხარეზეა.⁹ ის დარწმუნებულია წარმატებაში, რაც სხვა მეზობლებზეც გავლენას ახდენს. ჯაბალს სწამს, რომ ღვთისთვის სათნო საქმეს აკეთებს და ამიტომ ჯაბალავი დაეხმარება. „წარმატებაში ეჭვი ნუ გეპარებათ.“ — მიმართავს ის ხალხს.¹⁰ მართლაც მოხდება სასწაული, ყოვლად არალოგიკური რამ — ჯაბალი გაიმარჯვებს, რადგან მის წინააღმდეგ შემართულ ამა ქვეყნის ძღვერთ ფეხქვეშ მინა გამოეცლებათ. ღმერთი ჯაბალის, სიმართლის მხარეზეა და იქ, სადაც ჩაერევა ღმერთი, ადამიანი უძღურია, ამქვეყნიური ლოგიკა აღარ ძრის. ჯაბალის წარმატებაში მთავარი ის არის, რომ მას თავისთვის არ უნდა დიდება. გველების მომთვინიერებელი ჯაბალი ბევრი რამით ჰგავს თავის პროტოტიპს — წინასწარმეტყველ მოსეს.

⁵ Paniconi M.E., *Religious Discourse and literary innovation. Reading Awlad Haratina by Naguib Mahfouz as an Imitative Allegory*. Centre And Periphery within the Borders of Islam, Proceedings of 23d Congress of L'Union Europeenne des Arabisants et Islamisants, Orientalia Lovaniensia Analecta 207, ed. by Giuseppe Contu (Leuven-Paris-Walpole 2012), 268.

⁶ ნაჯიბ მაჰფუზი, *ჩვენი უბნის შვილები* (თბილისი, 2014), 86.

⁷ იქვე, 75.

⁸ იქვე, 205.

⁹ იქვე, 212.

¹⁰ იქვე, 213.

ისიც მიტოვებული ბავშვი იყო, რომელიც გამგებლის ცოლმა იპოვა და გაზარდა. ძველი ალექსის გეგვიპტეს გვაგონებს უბანს თავს დატეხილი უბედურება, როდესაც მას გველები და მწერები შეესევინან. „დაე, ჯაბალავის ნება აღსრულდეს!“¹¹ - ამბობს ჯაბალი და მოსესავით აწესებს: „თვალი თვალისა ნილ!“¹² სულიერი კანონების მცოდნე ჯაბალი, პირველ რიგში, თვითონაა კანონმორჩილი. მას გულწრფელად სურდა, ხალხი სამოთხეში დაებრუნებინა. მართალია, ეს უტოპიური ოცნებაა, მაგრამ ამ მიმართულებით გადადგმული თითოეული ნაბიჯი დასაფასებელია. ღმერთთან მოსაუბრე ჯაბალი მართლაც ნიმუშად უნდა დარჩენილიყო კაცობრიობისთვის. „მაგრამ ჩვენი ქუჩის უბედურება გულმავინყობაა.“¹³ — დაასკვნის გულდაწყვეტილი მთხრობელი.

რომანის თანახმად, ღვთის მეორე რჩეული რიფაყაა: „რიფაყა ძალიან ლამაზი იყო, მაღალი, ტანწერწერა, სახეს თითქოს შინაგანი სხივი უნათებდა. თითქოს უცხო იყო იმ მიწაზე, რომელზედაც დააბიჯებდა.“¹⁴ გარეგნულ მოხდენილობაზე მნიშვნელოვანია „შინაგანი სხივი“, რასაც ავტორი საგანგებოდ უსვამს ხაზს ერთი პასაჟით: რიფაყასთან შეხვედრისას ბრმა პოეტი ამბობს: „საოცარია, როგორ ჰგავს პაპას!“¹⁵ როგორ ხედავს მას ბრმა? ის, რითიც რიფაყა პაპას ჰგავს, უხილავია. ბრმა მასში ღვთიურ სანყისს „ხედავს“, რაღაც ფუნდამენტურს, მარადიულს და უსასრულოს. რიფაყა სვამს კითხვას: „ჯაბალმა გაიმარჯვა, მაგრამ რა სარგებლობა მოიტანა ამ გამარჯვებამ?“¹⁶ და თითქოს ერთი საფეხურით მაღლა ადის. თუ ჯაბალი მხოლოდ თავის გვარს (ჰამდანებს) უყურებს როგორც რჩეულს (შდრ. ებრაელები – რჩეული ერი) და სხვა უბნიდან მოსულებს დახმარებაზე უარს ეუბნება,¹⁷ რიფაყა სრულიად უცხო ხალხთან მიდის და ეხმარება მათ. ის მკურნალია, როგორც იესო და სხვადასხვა დაავადებებს კურნავს,¹⁸ თუმცა, პირველ რიგში, სულიერს. რიფაყას მეუფება არაამქვეყნიურია: „ფული მას არ სჭირდება, მხოლოდ ოცნებობს, ქუჩა გაათავისუფლოს ბოროტებისგან“.¹⁹ ცოლს კი ეუბნება, რომ მან ამპარტავნება უნდა დაძლიოს და ასე არ იამაყოს თავისი გვარით: „ჯაბალის გვარი ამ ქუჩაზე საუკეთესო სულაც არ არის. ყველას ის სჯობს, ვინც კეთილია.“²⁰ მოსეს ათი მცნების შემდეგ ეს წინ გადადგმული ნაბიჯია. სამოთხიდან გამოგდებულმა და დაცემულმა ადამიანმა იცის, რა არის კარგი, თუმცა მიდრეკილია ცუდისკენ. ამიტომაც არის გახლენილი და დაავადებული. მას მკურნალობა სჭირდება. რიფაყა ყველას ათავისუფლებს ავი სულებისგან. შედეგად რომანში ჩანს „უბანი, სადაც რიფაყას წყალობით არც ერთი ავადმყოფი აღარ დარჩენილიყო.“²¹ სრულიად უდანაშაულო რიფაყას ყოჩები – ამა ქვეყნის ძლიერნი კლავენ. ამის მიუხედავად, მან იმედი ჩაუსახა ადამიანებს. თუ ჯაბალის ამბავი იმით დასრულდა, რომ ის მისაბაძ მაგალითად იქცა, რიფაყამ იმედი გამოიღო ნაყოფად, მაგრამ ხალხის მთავარი ნაკლი ხომ გულმავინყობაა.²²

ღვთის მესამე რჩეული კასემი ბავშვობიდან გამოიჩინა სხვა, სულიერი, არაამქვეყნიური ინტერესით. პატარაობისას პაპის სახლში შეპარვასაც კი გაბედავს. თავისი წინამორბედების მსგავსად ისიც იხიბლება სულიერი წარსულით და სოფლის მოხუცს ეკითხება ადჰამის, ჰუმამის, ჯაბალისა და რიფაყას შესახებ. ხედავს, რომ ასეთები ცოტანი არიან, ყოჩები კი – ბევრნი. ხედავს, რომ სწორედ სულიერი ხედვის მქონე ადამიანები ცვლიან რაღაცას უკეთესობისაკენ. თუ ჯაბალი ძალას ეყრდნობოდა, რიფაყა – სიყვარულსა და მოწყალებას, კასემი გრძნობს, რომ ახლა მის ქუჩას სისუფთავე და წესრიგი სჭირდება. ის მწყემსია, როგორც მისი პროტოტიპი მუჰამადი და მის მსგავსად თავისზე დიდ ქალზე — კამარზე (არაბ. *მთვარე*) ქორწინდება. კასემისა ისევე არ ესმით, როგორც რიფაყასი. როდესაც გამგებელი ეკითხება, თუ რა სურს, ის პასუხობს: „პირადად ჩემთვის არაფერი.“²³ ადამიანი, რომელიც პირად გამორჩენას არ ეძებს და ყველასთვის სიკეთე და სამართლიანობა უნდა, გიჟად აღიქმება. ღამით უდაბნოში განმარტოებული კასემი ფიქრობს: „პაპა

¹¹ იქვე, 217.

¹² იქვე, 227.

¹³ იქვე, 229.

¹⁴ იქვე, 236.

¹⁵ იქვე, 237.

¹⁶ იქვე, 241.

¹⁷ იქვე, 222.

¹⁸ იქვე, 284.

¹⁹ იქვე, 253.

²⁰ იქვე, 285.

²¹ იქვე, 313.

²² იქვე, 325.

²³ იქვე, 387.

ძალიან მოხუცდა და ისეთი მონინებით აღარ ექცევიან. აი, ამ მზეს დაემსგავსა, ჰორიზონტისკენ რომ გადახრილა. სადა ხარ? როგორ ხარ? და რატომ მეჩვენება, რომ შეიცვალე? ისინი, ვინც შენს ანდერძს არღვევენ, შენი სახლიდან რამდენიმე წერთის მანძილზე ცხოვრობენ. მთაზე გახიზნული ქალებისა და ბავშვების ბედი განა გულთან ახლოს არ უნდა მიგქონდეს? კუთვნილ ადგილს კვლავ დაიკავე, როდესაც შენი მცნებები აღსრულდება...“²⁴ ამ სიტყვებში რწმენა ჩანს, რაც კასემს სოციალური სამართლიანობის დამყარებაში ეხმარება. როგორც სულიერად გამორჩეული ადამიანი, ის უკეთესი ცხოვრებისთვის აუცილებელ პირობას ღვთის მცნებების აღსრულებაში ხედავს.

თავიდანვე კეთილი სურვილი ამოდრავებს რომანის ბოლო თავის გმირს — არაფას, რომელსაც გულწრფელად სურს, საზრდო გაუჩინოს უბნის მკვიდრთ. ისიც ფიქრობს, რომ სამართლიანობა უნდა დამყარდეს, პაპის ანდერძი შესრულდეს და უმეტესობა მძიმე შრომისგან გაათავისუფლდეს, თუმცა ამ „სამოთხის“ მისაღწევად დიდ პაპაზე მეტად ჯადოქრობის (მეცნიერების) იმედი აქვს.²⁵ არაფას აზრით, პაპა ისეა დაუძღურებული, რომ აღარ შეუძლია, ეს საქმე რომელიმე შვილიშვილს დაავალოს. ამიტომ თვითონ მიაკითხავს მას. თავის ცოლს ეუბნება: „მუშაობამ მასწავლა, რომ მხოლოდ საკუთარი თვალთ ნანახს და საკუთარი ხელით გამოცდილს ვენდო.“²⁶ — ეს მეცნიერის პოზიციაა. ჭეშმარიტების გასაგებად მას სჭირდება, საკუთარი თვალთ ნახოს ყველაფერი, დიდი პაპაც კი. გამოდის, რომ არაფას რწმენა აკლია. უბნის პოეტებისგან დიდ წინაპრებზე გაგებულ ამბებსაც სკეპტიკურად უყურებს: „ასე ამბობს რებაბი, მაგრამ მალე გავიგებ ყოველივეს.“²⁷ ასეთი აზროვნების შედეგია ის, რომ არაფა, ნებისთ თუ უნებლიედ, ჯაბალავის — დიდი პაპის ანუ თვით ღმერთის იდეის მკვლელი ხდება. არაფას არჩევანი გადამწყვეტ მომენტში არ ჰგავს მისი დიდი წინაპრების არჩევანს. ეს ურწმუნო ადამიანის არჩევანია, რომელსაც არ სჯერა, რომ ღმერთი მის მხარეზეა. გამგებელთან შეხვედრისას ის მხდალია, მსახურებაზეც ვერ ეუბნება უარს. არაფა ამბობს, რომ გამგებელს უნდა დამორჩილდეს. არაფა, ბოლოს სწორედ მისი ხელით კვდება. ვერ გაიქცევა, ჩიხში მოექცევა, ცოლიც მიატოვებს. არაფა როგორც პიროვნება ყველაზე სუსტია. თუმცა როგორც ყოველი თავის ბოლოს, აქაც გამოსჭვივის იმედი, რომ არაფას ძმა იპოვის რვეულს, სადაც მისი ცდების შედეგებია ჩანერილი და მეცნიერებას არა გამგებლის, არამედ ადამიანების, სიკეთის სამსახურში ჩააყენებს.

მართლაც, მთელი ეს ამბავი კაცობრიობის ისტორიაა, ამბავი იმაზე, თუ როგორ შორდება თვითონ ადამიანი უფალს, შემდეგ კი საყვედურით ამბობს: რატომ არ გვშველის ღმერთი, რომ გამოკეტილა თავისთვის? განა, ვერ ხედავს, რა დღეში ვართო? — ასეთი საყვედური ხშირად გვხვდება რომანში. მაგალითად, მარჩიელი ქალი უმ ბახატირა ამბობს: „მას ჩვენ არ ვენალვლებით. მოდი, ჩვენც ნუ გავიხსენებთ.“²⁸ უბნის ერთ-ერთი მცხოვრები ზეითუნა (ბოროტი თვალებით რომ იყურება) ეუბნება რიფაყას (რომელიც თვლის, რომ არ შეიძლება ასეთი პაპა არ გაინტერესებდეს): „პაპას თავი დაანებე. რა იცი, რომ კიდევ ვახსოვართ?“²⁹ ადამიანები ვერ გრძნობენ საკუთარ ვალდებულებას ღვთის წინაშე, ივინყებენ მის მცნებებს, მისგან კი დახმარებას ელიან: „სადაა ეს ჩვენი პაპა? გამოვიდეს ქუჩაში ან გამოიტანონ მსახურებმა და განახორციელოს პირობები ისე, როგორც სურს. ხომ არ გგონია, ჩვენს ქუჩაზე ყოვლისშემძლის ნათქვამს ერთი ადამიანი მაინც შეეწინააღმდეგება? და თუ ყოჩები გადანყვეტენ ამოგვხოცონ, თითს გაანძრევს ჩვენს დასაცავად ან ჩვენი ხვედრი დაადარდიანებს?“³⁰ არაფა, სინამდვილეში ღმერთი (ან, თუ გნებავთ, ღმერთის იდეა) კი არ იმალება, თვითონ ადამიანს აღარ აქვს რწმენა და ამის მიუხედავად, სურს, „დიდი პაპა“ გამოეხმაუროს, მის ცხოვრებაში უშუალოდ ჩაერიოს. ღმერთი მხოლოდ იმათ ეცხადება, ვინც თავად ინტერესდება მისით. იშვიათი გამონაკლისის გარდა, ადამიანებს თვითონ არ აინტერესებთ ღმერთი, მისგან კი გადამჭრელ ქმედებას ელიან. ასეთ მცდარ დამოკიდებულებას კაცობრიობა დალუპვისკენ მიჰყავს. ასეთი მცდარი ხედვის შედეგია ისიც, რომ მეხუთე თავის გმირს — არაფას უკვე ეჭვი შეაქვს ჯაბალავის არსებობაში: „არასოდეს გამიგონია, კაცს ამდენ ხანს ეცოცხლოს!...“ და იქვე ამატებს: „ჯადოქრობასაც ბევრი რამ შეუძლია...“³¹ სწორედ აქ მარცხდება ადამიანი, როცა ფიქრობს, რომ მას ღმერთის გარეშე რამე შეუძლია. ჯადოქარ ყარაფას სიცოცხლის გასახანგრძლივებელი აბების

²⁴ იქვე, 415.

²⁵ იქვე, 487.

²⁶ იქვე, 490.

²⁷ იქვე, 491.

²⁸ იქვე, 249.

²⁹ იქვე, 282.

³⁰ იქვე, 371.

³¹ იქვე, 486.

გამოგონებაც კი ვერაფერს შველის. ის თითქოს ცდილობს, წინამორბედებს მიბაძოს, თუმცა საყვედური დიდი პაპის მიმართ მაინც წამოსცდება: „მოკლეს რიფაყა, გააუპატიურეს და სცემეს დედაჩვენი, პაპაჩემი კი არც განძრეულა.“³² პაპისგან ყველა მოქმედებას მოითხოვს, ხოლო რწმენას საკუთარი თავისგან — არავინ.

რომანში წინა პლანზე მთავარი გმირები დგანან. მეორეხარისხოვანი პერსონაჟები შედარებით ბუნდოვნადაა დახატული. ერთ-ერთ პერსონაჟად შეიძლება ჩაითვალოს ხალხის უსახური მასა, რომელიც სრულიად უმწეოა, ნაბიჯი გადადგას, თუ მას ლიდერი არ მოეველინება. ხალხის მასისგან გამოიყოფა გამგებელი, როგორც ხელისუფალის მარადიული სახე, და ყოჩებისა და პოეტების სოციალური ფენა. ყოჩი ძალაუფლებას განასახიერებს. ის ამქვეყნიური უსამართლობის ძალის სიმბოლოა: „ისინი ყველგან არიან და ყველგან მბრძანებლობენ.“³³ ყოჩების ყველგანმყოფობა იმაზე მიუთითებს, რომ სანამ ეს ქვეყანა იარსებებს, ისინიც იარსებებენ. „ტრადიციებს იცავთ იმაში, რაც თქვენთვის სასარგებლოა, ხალხზე კი არ ფიქრობთ.“ — მიმართავს რიფაყა ამა ქვეყნის ძლიერთ.³⁴ თუმცა მმართველთა აზროვნების წესი ამქვეყნიურია, სულიერი ადამიანებისგან განსხვავებული. ეს რადიკალური განსხვავება გამგებელსა და სულიერ ლიდერს შორის გამართულ ყოველ დიალოგში იჩენს თავს. რომანში პოეტები მეცნიერებსა და მწერლებს განასახიერებენ, მედროვეები არიან, უბნის ცხოვრებას კეთილსინდისიერად არ ასახავენ, ზოგჯერ სინამდვილეს ამახინჯებენ, მას გამგებელთა ნება-სურვილის მიხედვით ცვლიან. მთავარია, პოეტის სიცრუე ყოჩს მოეწონოს: „ყოველი პოეტი თავისი რეაბილიტაციისთვის უბნის ყოჩებს აქებდა...“³⁵ პოეტი ზოგადად ხელისუფალთა სამსახურში ჩამდგარი ხელოვანის ალეგორიული სახეა. „ჩვენი ქუჩის ბინადრებზე უფრო მატყუარებს ვერსად შეხვდები. მათ შორის კი ყველაზე დიდი ცრუპენტელები პოეტებია.“³⁶ - ეუბნებიან რიფაყას, რომელსაც მთქმელთა ამბების მოსმენა აინტერესებს.

რომანს რეფრენად გასდევს პოეტთა მიერ წარმოქმნილი, ზეპირი გზით გადმოცემული ისტორიები, რითაც თითქოს იმის ხაზგასმა ხდება, რომ მთქმელთა ნაამბობი მთავარი წყაროა ავტორისათვის, რომელმაც კოლექტიური მახსოვრობის შეგროვება გადამწყვიტა, თუმცა ბოლომდე ასე არ არის. ეს უფრო ნაწარმოების ფორმის საკითხი გახლავთ. საქმე ისაა, რომ რომანის შესავალიც კი (*მთხრობელისგან*), სადაც მწერალი კონკრეტულ ამოცანას გვამცობს (რომ მან ზეპირი გზით გადმოცემული ამბები უნდა ჩაინეროს, გადამცემთა მიერ დამახინჯებული ადგილები კი დააზუსტოს), ალეგორიულია და არ შეიძლება პირდაპირი მნიშვნელობით გავიგოთ. მომდევნო თავებში ხომ *მთხრობელი* აღარ ჩნდება როგორც პერსონაჟი და დაწერილ თუ დაუწერიელ ამბებს თვითმხილველივით გვიამბობს. პირდაპირ არ უნდა გავიგოთ ისიც, თითქოს მწერალს მთქმელთა მიერ მოყოლილი ამბების შეკრება სთხოვეს. შუა საუკუნეებისთვის დამახასიათებელი შესავალი, როცა ავტორს რაღაცის დაწერას ავალებენ, იმაზე მიუთითებს, რომ მაჰფუზი პაროდიას კი არ გვთავაზობს, როგორც ეს ბევრმა შეცდომით გაიგო, არამედ წმინდა წიგნების იმიტაციას, ამ წიგნთა სტილის გამეორებას.³⁷ ამასთან დაკავშირებით თელ ავივის უნივერსიტეტის პროფესორი სასონ სომეხი აღნიშნავს: „ეს აშკარაა არა მხოლოდ პერსონაჟების წმ. წიგნებიდან მოხმობის გამო, არამედ ტექსტის კომპოზიციის თვალსაზრისითაც.“³⁸ რომანის შესავალი გასაღებია იმისა, თუ როგორ უნდა წავიკითხოთ მთელი ტექსტი. ის გვეხმარება გავიგოთ ნაწარმოების არქიტექტონიკა, როდესაც ერთი ამბის თხრობისას მეორე ამბავი თითქოს უგულვებელყოფილია. ეს ამბები ამა თუ იმ მთქმელისგან მოსმენილი დამოუკიდებელი ისტორიებია, ხოლო უბანი არის სივრცე, რომელიც თვითონ გვიამბობს საკუთარ თავზე.

ასეთი აშკარა მინიშნებების მიუხედავად, რომანის ალეგორიულობა სწორად ვერ აღიქვს. „ჩვენი უბნის შვილები“ ზოგმა მკრეხელობად, ზოგმა კი სუსტ ნაწარმოებად შეაფასა - გარდა იმისა, რომ მოქმედ პირთა გალერეა ძირითადად შავ-თეთრად ნარმოდგენილი და პორტრეტებიც სუსტადაა გამოკვეთილი, არის მოსაზრება, რომ მის ფორმასა და შინაარსს შორის გარკვეული

³² იქვე, 491.

³³ იქვე, 235.

³⁴ იქვე, 512.

³⁵ იქვე, 521.

³⁶ იქვე, 245.

³⁷ სომეხი იყენებს ტერმინს *Pastiche*, რაც სტილის გამეორებას, მიბაძვასა და იმიტაციას ნიშნავს ყოველგვარი პაროდირების გარეშე.

³⁸ S. Somekh, *The sad Millenarian: an Examination of Awlad Haratina*, Critical Perspectives on Naguib Mahfouz, ed. by Trevor le Gassick, Three Continents Press, (Washington D.C.,1991), 108.

დისბალანსი იგრძნობა. „მიზანი, რომელსაც მაჰფუზი ისახავდა – ალევგორიული რომანის დაწერა (ე.ი. რომანისა და ალევგორიის შერევა) წარმატებული არ აღმოჩნდა.“ – წერს სასონ სომეხი, — „შედეგად ნაწარმოები უნდა აღვიქვათ როგორც სიმბოლოების სისტემა, რომელიც წარსულისა და აწმყოს მოვლენათა გარკვეულ ინტერპრეტაციას წარმოადგენს. ზედაპირზე ამოტივტივებული გმირები ეზოპეს იგავების პერსონაჟებისგან დიდად არ განსხვავდებიან, ისინი ორუელის „ცხოველთა ფერმის“ პერსონაჟებსაც გვაგონებენ.“³⁹ მკვლევარი არ უარყოფს, რომ სიახლისკენ სწრაფვამ დადებითი როლი ითამაშა მაჰფუზის კარიერაში, მაგრამ მისი აზრით, „ამ ახალი სტილის პროდუქტი ძალიან აბსტრაქტული და მეტად პროზაული გამოვიდა. და მაინც, ეს რომანი (თუკი შეიძლება ამას რომანი ვუწოდოთ), ძირითადად მათ დააინტერესებს, ვისაც უნდა, გაიგოს, თუ როგორ ხედავს მაჰფუზი სამყაროს, როგორც მთლიანობას, სამყაროს, რომელშიც თავად მას სურს ცხოვრება. საერთოდ, ეს ნაწარმოები სევდიანია. არსად ყოფილა მაჰფუზი ასეთი სევდიანი. ეს იმ კაცობრიობის ისტორიაა, რომელიც იშვიათი გამოჩვეულების გარდა სულ სატანჯველშია.“⁴⁰

ვფიქრობ, მკვლევარი ჯეროვნად ვერ აფასებს ალევგორიის ინოვაციურ როლს ნაწარმოებში, სადაც მთელი აქცენტი ამბის თხრობაზეა გადატანილი და ამიტომ მოქმედ პირთა ფსიქოლოგიური პორტრეტები სუსტად ჩანს. იგივე საკითხი განხილული აქვს ვენეციელ მკვლევარს პანიკონის: „ეს არ არის ნაწარმოების ნაკლი, არამედ ერთგვარი ნარატიული სტრატეგიაა ავტორისა, შექმნას ალევგორია. ეს სტრატეგია პერსონაჟთა ხასიათებზე მეტად გმირების ქმედებას ეყრდნობა, რაც ქმნის კიდევ რომანის ძირითად ქსოვილს. თუ „ჩვენი უბნის შვილებს“ ნავიკითხავთ როგორც ალევგორიულ რომანს, დავინახავთ შინაგან სემანტიკურ დიალექტიკას, რითაც მის გარშემო გაჩენილი პოლარული აზრების შერიგება შესაძლებელი იქნება.“⁴¹ „პოლარულ აზრებში“ მეცნიერი გულისხმობს ერთი მხრივ, ზოგიერთი მუსლიმის („მკრეხელური რომანი“), ხოლო მეორე მხრივ, ზოგიერთი მკვლევრის („წარუმატებელი რომანი“) შეფასებას. თუ ნაწარმოებს ნავიკითხავთ როგორც ალევგორიული ხასიათის თხზულებას, ის არც მკრეხელობად მოგვეჩვენება, არც ცუდ რომანად. და თუ მასში შუა საუკუნეების ნარატიის კვალსაც შევნიშნავთ, აღარც ერთგვაროვანი ამბების გამეორება იქნება გასაკვირი. განა მწერლის საოცარი ოსტატობა არ არის ის, რომ ამდენი გამეორების მიუხედავად თხრობა არსად არის მოსაწყენი და რომ საკმაოდ დიდი მოცულობის ტექსტი (560 გვ.) ერთი ამოსუნთქვით იკითხება?! ამას, ბუნებრივია, მაღალ დონეზე შესრულებული თარგმანიც უწყობს ხელს.

საგანგებოდ აღსანიშნავია მთარგმნელის, მ. ანდრონიკაშვილის დახვეწილი ქართული, მისი ზომიერების გრძნობა, სტილის შეგრძნება. ენის სისადავე და ბუნებრიობა ბიბლიურ პერსონაჟებზე შექმნილი ნაწარმოების თხრობის მანერას შეესაბამება. „ჩვენი უბნის შვილებს“ არ მოუხდებოდა ჩახლართული სინტაქსი და რთული ლექსიკა. სათანადოდაა თარგმნილი ტექსტში ჩართული, ლექსებიც, რომლის თარგმნაც თავისებურ სირთულესთანაა დაკავშირებული, რადგან უმეტესად დიალექტზეა დაწერილი:

*„ვნადირობდით მთებში სამნი,
ორის ბედის ძაფი განყდა:
ერთი სიყვარულმა მოკლა,
ერთიც ძმათა მსხვერპლი გახდა.“⁴²*

ზოგიერთი ამგვარი პოეტური ჩანართი მ. ანდრონიკაშვილის მიერ შესრულებული პნკარედული თარგმანის მიხედვით ლ. სილაგაძემ გალექსა:

*„მოქიფევე, თუ მთვრალი ხარ — კარგი ხარ,
ლუდთან ერთად ხამანკებსაც სწყალობ;
გამვლელეთან სალალობოდ ვარგიხარ,
და არც ჯიბის ყაირათზე წვალობ.“⁴³*

³⁹ იქვე, 108.

⁴⁰ იქვე, 109.

⁴¹ Paniconi M.E., *Religious Discourse and literary innovation. Reading Awlad Haratina by Naguib Mahfouz as an Imitative Allegory*. Centre And Periphery within the Borders of Islam, Proceedings of 23d Congress of L'Union Europeenne des Arabisants et Islamisants, Orientalia Lovaniensia Analecta 207, ed. by Giuseppe Contu (Leuven-Paris-Walpole 2012), 269.

⁴² ნაჯიბ მაჰფუზი, *ჩვენი უბნის შვილები* (თბილისი, 2014), 132.

თუკი ზოგადად, არაბული სალიტერატურო ენის სირთულეს მივიღებთ მხედველობაში, რომ აღარაფერი ვთქვათ ნანარმოებში გამოყენებულ ეგვიპტურ დიალექტზე, ძნელი არ იქნება იმის წარმოდგენა, თუ რა შრომატევადი სამუშაო შესრულდა. საკმაოდ ვრცელი ტექსტის თარგმანში სულ რამდენიმე უზუსტობა შეგვხვდა, რასაც აქვე ჩამოვთლით.

პირველი არის ანაქრონიზმი: ჯაბალის ცოლი შაფიკა გველების მომთვინიერებელ მამას სთხოვს, რომ მან ჯაბალს თავისი საქმე ასწავლოს და ეუბნება: „ასწავლე რა, მამა! მაგან მხოლოდ რბილ სკამზე ჯდომა იცის მამულის ოფისში.“⁴⁴ სიტყვა „ოფისი“ ამ კონტექსტისთვის სრულიად შეუფერებელი და უადგილოა იმ შემთხვევაშიც კი, თუკი დავუშვებთ, რომ მართალია, მოქმედება წინასწარმეტყველ მოსეს ეპოქაში ვითარდება, მაგრამ ამბის ჩანერა მთხრობელის მიერ მე-19 ს-ის ეგვიპტეში ხდება.

საყურადღებოა სიტყვა „ალაჰის“ გამოყენებაც. „ალლაჰ“ არაბულ ენაზე „ღმერთს“ ნიშნავს. ამ სიტყვას არა მარტო მუსლიმები, არამედ ებრაელები და ქრისტიანი არაბებიც ხმარობენ მამა ღმერთის მნიშვნელობით. თუმცა სემიტური ენების არმცოდნე ქართველ მკითხველში „ალაჰი“ უფრო ისლამთან ასოცირდება. ამიტომ ჯაბალის (პროტოტიპი მოსე) და რიფაყას (პროტოტიპი იესო) შესახებ წერისას, ჩემის აზრით, უფრო უპრიანი იქნებოდა არაბული „ალაჰის“ შესატყვისად ზოგადი სიტყვების — „ღმერთი“ ან „უფალი“ გამოყენება, რადგან ეს სიტყვები მკითხველისთვის არც ერთ კონკრეტულ რელიგიასთან არ არის დაკავშირებული. არაბუნებრივია, როცა მაგალითად, ჯაბალი (მოსე) ამბობს: „ალაჰს ვფიცავ, შენაირები სიკეთეს არ იმსახურებენ“⁴⁵ ან რიფაყას დედა შაფიკა (რომლის პროტოტიპი ღვთისმშობელი მარიამია) ამბობს: „ალაჰმა უწყის!“⁴⁶, ხოლო ღურგალი, რომელიც იოსებ დამწინდველის ალფეგორიული სახეა, ვაჟს მიმარაგვს: „ალაჰის ნებას მიენდე და ნადი!“⁴⁷. თუმცა იგივე სიტყვა კასემის (პროტოტიპი მუჰამადი) თავში ბუნებრივად იკითხება. რასაკვირველია, ორიგინალში ყველგან „ალაჰია“, მაგრამ ვფიქრობთ, ეს სიტყვა ქართველ მკითხველთა ფართო საზოგადოებისთვის ისეთი ფართო მნიშვნელობით, როგორითაც ის ამ თუ იმ კონტექსტში ავტორს აქვს გამოყენებული, ძნელად აღიქმება. ამგვარად, ეს მთარგმნელის შეცდომა ან რაიმე უზუსტობა კი არ არის, უბრალოდ, უკეთესი იქნებოდა, თუ აღმქმელ აუდიტორიას მეტი ანგარიში გაენეოდა.

საერთოდ, ანდაზის შესატყვისი ვარიანტის მიგნება მთარგმნელ ენაში ძალიან კარგია, მაგრამ ვფიქრობ, კონტექსტიც გასათვალისწინებელია. კასემს (რომელიც მუჰამადის ალფეგორიული სახეა) ცოლის ბიძა უვეისი ეუბნება: „რაც მოგივა დავითაო, ყველა შენი თავითაო“,⁴⁸ რაც ცოტა შეუსაბამოდ მიმაჩნია. აქ ალბათ პირდაპირი თარგმანი აჯობებდა. სამაგიეროდ, მოხდენილად და თან ზუსტადაა ნათარგმნი არაერთი არაბული გამოთქმა, მათ შორის: „ყოველ წელს ასე კარგად მენახეო!“⁴⁹ რაც არაბული ფრაზის - *كل عام وأنت بخير* - სიტყვასიტყვითი და თან ბუნებრივი თარგმანია.

რომანში არის ადგილი, სადაც კასემი ამბობს: „ვაპირებ, შარიათის მცოდნე ვექილს მოვეთათბირო.“⁵⁰ რამდენად ლოგიკურია ამ კონტექსტში სიტყვა „შარიათის“ გამოყენება? ორიგინალში არის ეს სიტყვა, რადგან „შარიათი“ (شريعة არაბ.) ზოგადად „სჯულდებულებას“, „კანონდებულებასაც“ აღნიშნავს და არა მხოლოდ „მუსლიმურ სამართალს“, მაგრამ უკეთესია, თუ ის გადმოითარგმნება უფრო ზოგადი სიტყვით „კანონი“ ან „სამართალი“ (აქ: „კანონების მცოდნე“ ან „სამართლის მცოდნე“), რადგან „შარიათი“ როგორც ტერმინი ისლამთანაა დაკავშირებული, ქართულში „მუსლიმური სამართლის“ მნიშვნელობით გამოიყენება და მკითხველში მუჰამადის მოღვაწეობის შედეგად უფრო აღიქმება. გამოდის, რომ კასემს, რომელიც ჯერ თავისი გზის დასაწყისშია (და შესაბამისად, ისლამი ჩამოყალიბებული სახით არ არსებობს), „მუსლიმური სამართლის მცოდნე“ პირთან დაკავშირება სურს.

⁴³ იქვე, 199.
⁴⁴ იქვე, 188.
⁴⁵ იქვე, 225.
⁴⁶ იქვე, 233.
⁴⁷ იქვე, 242.
⁴⁸ იქვე, 390.
⁴⁹ იქვე, 377.
⁵⁰ იქვე, 375.

თარგმანში განმარტებულია საკუთარი სახელები ადჰამი – არაბ. „შავტუხა“⁵¹ და უმაიმა – არაბ. „დედიკო“⁵² ... თუმცა სხვა არც ერთი სახელის ქართული მნიშვნელობა არ არის დაფიქსირებული. ვფიქრობ, ეს აუცილებელია, რადგან „ჩვენი უბნის შვილებში“ თითქმის არც ერთ პერსონაჟს არა აქვს შემთხვევით სახელი, არაბული კი ყველა მკითხველმა არ იცის. ეს პრინციპულია სწორედ ასეთი ალეგორიული ხასიათის ნაწარმოების თარგმნის დროს. შესავალში გ. ლობჯანიძის მიერ ნაწილობრივ მოცემულია მთავარი პერსონაჟების სახელების ალეგორიული დატვირთვა და მათი მნიშვნელობებიც. თუმცა აქაც ერთი პატარა შეცდომაა გაპარული: იდრისი სატანას განასახიერებს და არა კაენს (მუსლიმურ კაბილს).⁵³ რომანში ასევე არ არის სიტყვა „იფრითის“⁵⁴ (რომელიც არაერთხელ გვხვდება) განმარტება მაშინ, როცა ჯინი⁵⁵ და მარიდი⁵⁶ სქოლიოშია ჩამოტანილი. კარგი იქნებოდა არაბული სიტყვების მუაღიმ⁵⁷, თაჯი⁵⁸, რებაბი⁵⁹... მნიშვნელობების ახსნაც, თუმცა კონტექსტიდან ეს რთული გასაგები არ არის.

უფრო კორექტურის ბრალი უნდა იყოს ის, რომ რომანში სიტყვა „შაითანი“ ორი ფორმით გვხვდება — ის ხან „შაიტანია“, ხან „შაითანი“. არაბულ სიტყვაში „ტ“ თანხმოვანია, „უცხო სიტყვათა ლექსიკონში“ კი გვაქვს ფორმა „შაითანი“⁶⁰. თუ მთარგმნელი თვლის, რომ „შაიტანი“ ჯობს და ამ ფორმის დამკვიდრება სურს (მით უფრო, რომ ასეთი შესანიშნავი თარგმანის მეშვეობით შესაძლებელია, იყოს მცდელობა ერთ-ერთი უფრო სწორად მიჩნეული ფორმის დამკვიდრებისა), მაშინ კარგი იქნება, თუ ერთსა და იმავე ტექსტში ორი სხვადასხვა ფორმა არ შეგვხვდება.

მთარგმნელი ქართული ენის უბადლო მცოდნეა. ერთადერთი გაპარული შეცდომა ზეპირი მეტყველების გავლენით უნდა იყოს გამოწვეული. რომანში არის ადგილი, სადაც ყოჩი ემუქრება არაფას: „ამ ველურებთან რომ გაგიძახო და ვუთხრა: აი, საადალას მკვლელი-თქო?“⁶¹ ეს შეცდომა, როცა პირველ პირში „მეთქის“ ნაცვლად „თქოს“ ამბობენ, ძალიან გახშირებულია ჩვენს ყოფაში.

ზემოთ ჩამოთვლილი შენიშვნები ჩემი მოკრძალებული მოსაზრებები უფროა, ვიდრე რამის შესწორების მცდელობა. მცირე უზუსტობები კი არაფერია იმ დიდ შრომასთან შედარებით, რაც ამ რომანის თარგმნის პროცესშია განეული. მართლაც დიდი ფუფუნებაა, როცა შესაძლებლობა გვაქვს ქართულად გავცნოთ თანამედროვე არაბული მწერლობის ერთ შესანიშნავ ნიმუშს, რომელმაც არაბ თუ არაარაბ მეცნიერებსა და მკითხველებში აზრთა სხვაობა გამოიწვია. ახლა უკვე ქართველ მკითხველსაც შეუძლია გამოთქვას მოსაზრება სამყაროს მაჰფუზისეულ ხედვასთან დაკავშირებით.

⁵¹ იქვე, 35.

⁵² იქვე, 45.

⁵³ იქვე, 19.

⁵⁴ იქვე, 248.

⁵⁵ იქვე, 176.

⁵⁶ იქვე, 54.

⁵⁷ იქვე, 33, 235, 484...

⁵⁸ იქვე, 373.

⁵⁹ იქვე, 452.

⁶⁰ უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, შეადგინა მიხეილ ჭაბაშვილმა (თბილისი 1989), 545.

⁶¹ იქვე, 513.

Nino Dolidze

Tbilisi State University, Department of Arabic Studies

The Children of the Alley

(Review of the Georgian translation)

Summery

In 2014 the Georgian translation of the novel by the prominent Egyptian writer Naguib Mahfouz (1911-2006) was issued. Translator of *Awlad Haratina* Prof. Dr. Maia Andronikashvili made a perfect translation of one of the very important books in the contemporary Arabic Literature. The story recreates the interlinked history of the three monotheistic Abrahamic religions (Judaism, Christianity and Islam). The novel was written in 1959 but it was published in Cairo only in 2006. Its publication was forbidden according to the religious circles' demand. The problem was that they could not understand the allegorical character of "The Children of the Alley". They did not take into consideration that the allegorical reading was the only way to understand the text correctly. At the end of the fifties allegory was an important innovation in the Arabic Literature. In the Article, besides the nature of the imitative allegory of the novel, the Georgian translation is reviewed. The main topics are discussed. Thanks to the excellent translator *Awlad Haratina* is now available for the Georgian readers. Through this novel they can understand how the modern Egyptian author perceives the spiritual history of the mankind.